FACTORUL LIMITĂ

— “Limiting Factor” 1949 —

de Clifford D. Sima

Traducerea: Alexandru şi Cecilia Banc

ÎNTÎI erau două planete jefuite de minerale, scormonite, devastate şi pustiite. Apoi era o planetă cu un splendid oraş, o întindere de sticlă şi plastic, atît de frumos încît îţi lua ochii. Dar pe planetă se găsea numai un singur oraş, şi nici o altă urmă de viaţă, iar oraşul fusese părăsit. Era o frumuseţe perfectă, dar gol ca un surîs. În fine, era o planetă metalică, a treia dinspre soare. Întreaga ei suprafaţă era şlefuită întocmai ca o oglindă din oţel şi strălucea în lumina reflectată ca un alt soare.

* * *

— Nu pot să scap de ideea, spuse Duncan Griffith, că locul ăsta nu e altceva decît o tabără.

— Cred că eşti nebun, îi replică aspru Paul Lawrence.

— Poate că nu arată ca o tabără, spuse Griffith stăruitor, dar corespunde definiţiei.

„Mie mi s-a părut a fi un oraş, îşi zise Lawrence. Şi asta din clipa în care l-am zărit. O mie de ani le-ar trebui oamenilor că să construiască un oraş mare ca ăsta”.

— Ce nu pot eu să înţeleg, spuse el cu voce tare, este de ce 1-au părăsit.

— L-au ridicat şi au şters-o, îi spuse Griffith. Şi asta pentru că nu se simţeau cu adevărat acasă. Era doar o tabără, nu ascundea tradiţii sau legende. De aceea cei care au construit-o au părăsit-o aşa de uşor.

— O tabără, răspunse Lawrence, e doar un popas, o locuinţă temporară, pe care o ridici în grabă şi o faci cît de comodă poţi, cu lucrurile pe care le ai la îndemînă.

— Ei şi? întreba Griffith.

— Aceşti oameni au făcut mai mult decît să se oprească aici, zise Lawrence. Oraşul ăsta nu a fost ridicat în grabă, ci a fost gîndit şi construit cu multă grijă.

— Din punct de vedere uman, da, zise Lawrence, dar noi avem de-a face cu criterii extraterestre.

Lawrence se aplecă şi smulse un fir de iarbă, pe care îl prinse între dinţi, mestecîndu-l gînditor. Se uită la oraşul liniştit şi pustiu care se întindea înaintea lor în lumina strălucitoare a soarelui de amiază, Griffith se aşeză alături de el.

— Nu-ţi dai seama, Paul, spuse el, că pe această planetă este vorba de o populare temporară? Nu există nici o dovadă a unei culturi anterioare, nici o rămăşiţă de artă primitivă. King şi

expediţia lui au cercetat-o, dar nu au dat de nimic. Nimic în afară de oraş, frumos, ce e drept! Gîndeşte-te: întîi ar fi un copac sub care să te adăposteşti de ploaie. Apoi o peşteră în care să te adăposteşti în timpul nopţii. Apoi ar fi un cort sau o colibă. Apoi trei colibe, şi astfel un sat.

— Ştiu toate astea, zise Lawrence. Ştiu.

— O civilizaţie de 1 000 000 de ani, continuă Griffith. Zece mii de secole înainte ca o rasă să poată construi un astfel de oraş. Şi civilizaţia asta aparţine unei alte planete. În orice caz ar fi trebuit să lase urme despre care aici nici nu poate fi vorba. Planeta asta e complet nouă.

— Eşti sigur că au venit din altă parte?

Griffith dădu din cap:

— Sînt convins.

— Poate de pe planeta 3?

— Nu putem şti asta, încă.

— Poate niciodată, zise Lawrence, apoi scuipă firul de iarbă. Sistemul ăsta, continuă el, e ca o povestire poliţistă proastă. Oricum o întorci, dai de un fir, dar fiecare este greşit. Prea multe mistere, Dunc. Oraşul ăsta, planeta metalică, planetele devastate...

— Am impresia că există o legătură între toate astea, spuse Griffith.

Lawrence ridică din umeri.

În spatele lor se auziră paşi. Era Doyle, transmisionistul, care venea în fugă dinspre nava cercetaş.

— Domnule, îi spuse lui Ldwrence, tocmai mi-a comunicat Taylor de pe planeta 3. Doreşte să veniţi acolo. Se pare că au găsit o intrare.

— O intrare! exclamă Lawrence. O intrare în planetă? Şi ce naiba au găsit înăuntru?

— Asta n-a spus, domnule!

— N-a spus?

— Nu. Pentru că, vedeţi, nu izbutesc să o deschidă.

Intrarea nu era cine ştie ce minune. De fapt, erau 12 găuri în suprafaţa planetei, aranjate în patru grupe a cîte trei fiecare. Şi asta era tot. Nimeni nu ar fi putut spune unde începea intrarea şi unde se termina.

— Există o crăpătură, spuse Taylor, dar cu greu se poate vedea. Sub lupă apare abia ca un fir de păr. Uşa intrării e aşa de

perfect construită încît se confundă cu suprafaţa. Mult timp nici nu ne-am dat seama că e vorba de o uşă. Ne învîrteam în jurul ei şi nu ne dădea prin cap pentru ce ar fi găurile.

— Scott a găsit-o. Patina pe aici şi a văzut găurile astea. N-ai găsit-o decît printr-o întîmplare.

— Şi chiar nu se poate deschide? întrebă Lawrence.

— Noi n-am găsit nici o soluţie. Am încercat să o ridicăm dar e ca şi cum am fi vrut să ridicăm întreaga planetă. Şi, oricum, nu poţi face nici o ispravă aici. De-abia te poţi ţine pe picioare. Solul ăsta e aşa de neted încît cu greu poţi merge pe el. De fapt, nu mergi, patinezi.

— Ştiu, zise Lawrence, am coborît modulul cît de uşor am putut şi totuşi am derapat 64 de km sau mai mult.

— Gheaţa e aspră pe lîngă solul ăsta, adăugă Taylor.

— Referitor la uşa asta, zise Lawrence, nu v-aţi gîndit că ar putea fi un cifru?

Taylor încuviinţă din cap.

— Sigur că ne-am gîndit Dar chiar dacă ar fi, n-am avea nici cea mai mică şansă. Ar trebui să ghicim număr de număr.

— Aţi verificat?

— Da, spuse Taylor. Am introdus o cameră TV în găurile astea şi am luat tot felul de imagini. Nimic. Absolut nimic. Douăzeci de centimetri în adîncime, sau cam aşa ceva. Mai largă la capăt decît la vîrf, şi netedă. N-ascunde nici un mecanism secret.

— Am izbutit să tăiem o bucăţică de metal ca să o putem studia. Ne-au trebuit trei lame ca să o putem scoate. E oţel, dar aliat cu altceva, iar structura moleculară e de-a dreptul stranie.

— Nu seamănă cu nici unul din metalele pe care le cunoaştem noi? întrebă Lawrence.

— Nu seamănă. Am tîrît nava pînă aici. I-am agăţat un cîrlig şi am încercat să deschidem uşa. Nava s-a legănat ca un pendul, iar uşa nici nu s-a mişcat.

— N-avem decît o singură soluţie, zise Lawrence.

— Da, ştim, să o aruncăm în aer, replică Taylor, dar tare n-aş vrea. Ar însemna să ne dăm bătuţi.

— Totuşi nu putem sta cu mîinile în sîn, zise Lawrence.

— Nu, oftă Taylor. Nu putem. Sper să meargă.

A mers. Explozia a desfăcut uşa, aruncînd-o în spaţiu. Căzu cu un kilometru mai încolo, apoi alunecă pe suprafaţa

netedă. O rampă metalică avînd primii trei metri distruşi de explozie se ivi, răsucindu-se ca o scară circulară. Nimic însă nu ieşi din gaură. Nici sunet, nici lumină, nici miros. Şapte oameni coborîră rampa încercînd să găsească ceva, iar ceilalţi rămaseră în jurul deschizăturii.

Era un întreg mecanism. Văzură mînere şi bobine, discuri şi şiruri de cristale cubice, strălucitoare. Ar fi putut fi lămpi electronice, dar cine putea să ştie?

Cei şapte coborîră de-a lungul rampei, fiind înconjuraţi din toate părţile de uriaşul mecanism care strălucea în luminile căştilor, asemenea pomului de Crăciun.

S-ar fi putut crede că metalul fusese lustruit doar cu o oră înainte, dar Lawrence observă un strat de praf, depus de milioane de ani.

Mecanismul era imobil şi se întindea cît vedeai cu ochii. În cele din urmă, rampa se termină cu un palier, cu maşinăria departe deasupra lor ca o pînză de păianjen, formînd un acoperiş, şi cu un mobilier ciudat aşezat pe podea. Stătură cîtva timp în tăcere privind în jurul lor.

— Un birou, exclamă Duncan Griffith.

— Sau o cameră de control, zise Ted Buckley, inginerul mecanic.

— Ar putea fi şi locuinţele lor, spuse Taylor.

— Sau magazia de materiale, sugeră Jack Scott, matematicianul.

— N-ai impresia că nu e nici una din toate astea? întrebă Herbert Anson, geologul. Poate e ceva ce nu seamănă cu nimic din ce ştim noi.

— Tot ce putem face, hotărî Spencer King, arheologul, e să traducem în termeni înţeleşi de noi. Părerea mea e că avem de-a face cu o bibliotecă.

Lawrence gîndi: „Parcă sîntem în povestea celor şapte orbi care întîlnesc pentru prima oară un elefant”. Apoi spuse:

— Hai să cercetăm. Cine caută, găseşte.

Văzură un şir de cutii de formă cubică întinse pe o jumătate de kilometru.

— Hei! spuse Buckley, am găsit ceva. Daţi-mi o mînă de ajutor.

Scott sări primul şi împreună ridicară de la podea una dintre cutii, scuturîndu-o. Ceva zdrăngăni înăuntru. O aşezară la

loc.

— Înăuntru, aici, e ceva, spuse Buckley, emoţionat.

— Da, zise King. E o cartotecă, fără nici o îndoială. Şi e ceva înăuntru.

— Nu prea ne e de folos dacă nu vedem despre ce e vorba, spuse Taylor. Nu-mi pot da seama doar ascultînd în timp ce voi o scuturaţi.

— E simplu, spuse Griffith. Şi adăugă: Sesam, deschide-te!

— Termină cu glumele proaste, se înfurie Lawrence. Treaba e serioasă. N-are nimeni vreo idee despre cum e făcută chestia asta?

— Cred că nu a fost făcută, interveni Buckley, pur şi simplu nu a fost făcută. Nu poţi lua o foaie metalică şi să faci din ea un cub fără să laşi măcar o urmă.

— Aminteşte-ţi de uşa de la suprafaţă, zise Anson. Nici acolo n-am văzut nimic pînă n-am folosit lupa. Cutia asta trebuie să se deschidă cumva. Doar cineva a deschis-o odată ca să pună înăuntru drăcia care a zdrăngănit adineauri.

Şi n-ar fi pus ceva acolo dacă nu l-ar fi putut scoate, spuse Scott.

— Am putea să o deschidem cu forţa, zise King.

Lawrence îl opri:

— Am mai făcut asta o dată, cînd am deschis uşa. Mai bine să mai scuturăm cîteva cutii.

Mai scuturară cîteva, dar nu se mai auzi nici un zgomot. Nu mai era nimic în celelalte cutii.

— Hai să ieşim, zise Anson. În locul ăsta mă trec fiori. Hai să ne întoarcem la navă şi să gîndim pe îndelete. O să înnebunim bătîndu-ne capetele aici. Aduceţi panourile de control încoace.

— Poate nu sînt panouri de control, îi aminti Griffith. Trebuie să fim atenţi şi să nu ne pripim să tragem concluzii.

— Într-adevăr, nu au nici un semn, îl întrerupse Taylor. Un panou de control ar fi avut cadrane, sau lumini, sau ceva care să se vadă.

— Am senzaţia că nu ajungem la nici un rezultat, spuse Lawrence.

King adaugă:

— Va trebui să schiţăm un plan sistematic de explorare. Şi

să începem cu începutul.

Lawrence încuviinţă din cap

— Vom lăsa cîţiva oameni la suprafaţă, iar ceilalţi vom coborî şi ne vom stabili aici. Vom lucra în grupuri şi vom examina situaţia cît mai prompt cu putinţă. În mare, desigur. După asta vom putea nota detaliile.

— Cu ce începem? întrebă Taylor

— Hai să ne lămurim cu ce avem de a face, sugeră King. O planetă, ori o maşină?

— Va trebui să găsim mai multe rampe, zise Taylor. Trebuie să mai fie şi altele.

Scott continuă:

— Ar trebui să încercăm să aflăm cît de mare e mecanismul ăsta. Cît de mult se întinde.

— Şi să vedem dacă e în funcţiune, spuse Buckley.

— Ce-am văzut noi nu funcţiona, îi zise Lawrence.

— Ce-am văzut noi, declară Buckley, s-ar putea să nu fie decît un colţişor dintr-o maşinărie uriaşă. E posibil să nu funcţioneze toată deodată. O dată la 1000 de ani o anumită parte a ei ar putea fi folosită, şi atunci doar pentru cîteva minute sau cîteva secunde.

— Într-un fel, spuse Griffith, ar trebui să încercăm să aflăm, măcar pe ghicite, la ce serveşte mecanismul. Ce face şi ce anume produce.

Era într-adevăr o planetă: descoperiră suprafaţa ei cu 20 de kilometri mai jos. Douăzeci de kilometri prin şerpuirea labirintică a maşinii inerte şi strălucitoare. Avea o atmosferă aproape la fel de bună ca a Pămîntului. Aşa că îşi ridicară o tabără pe nivelul cel mai de jos, fericiţi că au scăpat de echipamentul spaţial şi pot trăi normal. Dar în jur era întuneric şi pustiu. Nici o fiinţă, nici măcar o insectă. Totuşi, odată existase viaţă, şi asta o dovedeau ruinele oraşelor. King spunea că era vorba de o cultură asemănătoare celei pămîntene din secolul 20.

Duncan Griffith se ghemui în faţa micii sobe atomice plimbîndu-şi mîinile deasupra ei.

— Pare destul de clar, zise el, întorcîndu-se spre Scott, că avem de a face pur şi simplu cu un mecanisnn, nu-i aşa?

Scott dădu din cap

— N-am văzut încă totul. Asta ar dura ani buni şi n-avem

timp de aşa ceva. Dar sîntem siguri că este o singură maşină, o lume acoperită de mecanisme pînă la înălţimea de douăzeci de kilometri.

— Mecanisme moarte, spuse Griffith. Şi asta pentru că le-au oprit. Au închis drăcovenia, au împachetat şi au şters-o!

— S-au dus pe planeta 4, argumentă Lawrence.

— Şi au scormonit celelalte două planete, zise Taylor, ca să obţină mineralele de care aveau nevoie.

— S-au dus pe planeta 4 şi s-au stabilit acolo, continuă Lawrence gînditor, şi în cele din urmă au părăsit şi oraşul de pe planeta 4.

— Şi n-au lăsat nimic în urmă, adăugă Griffith, nici un indiciu. Undeva trebuie să existe amprente. Nu poţi construi şi folosi o astfel de aşezare fără să laşi urme. Pe undeva trebuie să fie înregistrările conţinînd rezultatele obţinute de ei cu această lume-maşină.

— Trebuie să fi fost o rasă deosebit de inteligentă, spuse Lawrence. Numai organizarea economică a unui asemenea oraş te-ar stupefia. Probabil că le-au trebuit generaţii întregi, vreme de secole, ca să construiască mecanismul şi apoi multe altele ca să-l menţină în funcţiune.

— Dar de ce? întrebă King. De ce au construit drăcovenia?

Se lăsă tăcere, întreruptă într-un tîrziu de Griffith.

— N-aveţi nici o idee?

Un om păşi din umbră, fără să se grăbească.

— Eu am o idee, de fapt cred că ştiu, spuse el.

— S-o auzim, Scott, zise Lawrence.

Matematicianul dădu din cap:

— Mi-ar trebui o dovadă.

— Ce dovadă? Unde? îl priviră cu toţii consternaţi.

— Vorbeaţi despre înregistrări înainte. Ei bine, în mod logic unde le-ar fi păstrat?

Griffith dădu din umeri:

— Nu ştiu!

— Dacă ai un obiect de preţ, continuă Scott, ce faci cu el?

— Ei, zise Lawrence, îl pui într-un seif.

— Exact, răspunse Scott. Vă amintiţi de cutie? Cea pe care am scuturat-o şi a zdrăngănit?

— Crezi că e ceva important în cutiile acelea?

— Cred că ştiu ce a zdrăngănit, continuă Scott. Vedeţi, au lăsat ceva în urmă, ceva ce au neglijat.

— Dar n-o putem deschide!

— Daţi-mi scule, zise Scott, şi am s-o deschid eu.

— Era o cartelă dreptunghiulară, obişnuită, plină de găuri.

Scott o ţinea în mînă şi mîna îi tremura puternic.

— Sper, zise Griffith, că nu eşti dezamăgit.

— Dimpotrivă, continuă Scott, este exact ceea ce mă aşteptam să găsesc.

Ceilalţi îl priviră încordaţi.

— Poate ne spui şi nouă, se interesă Griffith.

— Este o cartelă perforată, spdse Scott. Un răspuns la o problemă dată unui calculator diferenţial.

— Dar n-o putem descifra, spuse Taylor. Nu putem afla ce înseamnă.

— Nici n-avem nevoie, spuse Scott. Ne dezvăluie cu ce avem de-a face. Acest mecanism este un calculator.

Privindu-i, Scott citi neîncredere pe chipurile lor.

— Duceţi-vă şi uitaţi-vă, strigă el. Mecanismul se repetă la infinit. Asta şi este: un calculator, sute de milioane de circuite de calcul.

— E păcat că nu ştim la ce i-au folosit, spuse Griffith.

— Pot exista mai multe ipoteze, zise Lawrence. Se poate să-l fi folosit pentru a pune la punct teorii economice şi speciale.

— O altă supoziţie ar fi că încercau să rezolve probleme legate de Univers. De ce există, ce există şi încotro merge.

— Şi cum merge! spuse Griffith.

— Şi cum? Ai dreptate. Sînt convins să aveau un motiv serios să se preocupe de această problemă. Erau presaţi de ceva.

— Aşadar, teoria ta, zise Taylor, este că au descoperit ceva despre Univers şi...

— Eu nu cred asta, spuse Buckley foarte calm.

— Eu unul, zise Griffith, înclin să cred că ei au găsit ce căutau. Aşadar, nu mai aveau nevoie de mecanismul ăsta uriaş. Altfel, de ce ar fi plecat, părăsind totul?

— Ai dreptate, zise Buckley. Nu mai aveau ce face cu el şi asta pentru că nu era suficient de mare, pentru că nu putea rezolva problema lor.

— Nu era suficient de mare? sări Scott. Nu aveau decît să

mai adauge un alt rînd de mecanisme de jur-împrejurul planetei.

Buckley clătină din cap:

— A apărut un factor limită. Pune oţel sub o presiune de 340 de atmosfere şi vei vedea că are să curgă. Metalul din care e construit acest mecanism suportă presiuni mult mai mari, dar există o limită peste care nu mai prezintă siguranţă. La douăzeci de kilometri deasupra atinseseră această limită.

Griffith expiră adînc.

— Continuă, zise el.

— Un calculator e o chestiune de spaţiu, spuse Buckley. Fiecărui circuit îi corespunde o celulă din creierul uman, iar funcţiile şi capacitatea lui sînt limitate. Iar activitatea unei celule trebuie verificată de alte două în aşa fel încît să nu existe nici o greşeală.

— Într-adevăr, spuse Scott, gînditor, probabil că au dat de o problemă prea complicată chiar şi pentru această maşină.

— Şi au pornit să găsească o altă planetă mai mare, continuă Taylor, pe care să-şi poată permite un calculator mai mare.

— Sună plauzibil, zise Scott, să o ia de la început cu răspunsurile pe care le-au aflat aici şi cu scheme şi tehnici perfecţionate.

— Şi acum, zise King, rasa umană preia totul.

Luwrence îl privi cu asprime.

— Asta nu-i treaba noastră, King. Noi sîntem cercetaşi şi ne-am încheiat misiunea. Plecam în altă parte.

Ridică sacul cu echipament de pe sol şi şi-l atîrnă pe umăr.

— Sînţeti gata de plecare? întrebă el.

Cu zece kilometri mai sus, Taylor se aplecă spre balustrada rampei pentru a mai privi uimitorul mcanism ce se găsea sub el. O lingură căzu din sacul său împachetat neglijent şi căzu în adînc. Îi ascultară căderea multă vreme, pe gînduri, ca şi cum ar fi căzut ei înşişi. Şi chiar după ce ultimele vibraţii se stinseseră, ei îşi mai imaginau căderea lor.

[*Originally published in „Startling Stories” Nov. 1949*]